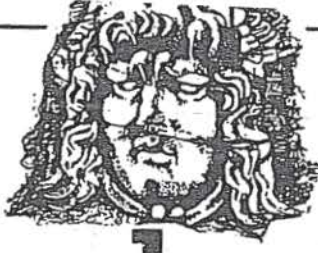

Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi

ARKEOLOJİ-RÖLEVE-RESTORASYON
EPIGRAFI-ANTROPOLOJİ-MÜZİK-TİYATRO
TEOLOJİ-FOLKLOR

Dört ayda Bir Çıkar, KDV Dahil 12.500 TL

Cilt: 3 Sayı: 8 Ağustos 1990

Sahibi: Enis KARAKAYA
Genel Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri Müdürü:
Dr. Özkan ERTUĞRUL
Teknik Müdür: Tolunay TİMÜÇİN
Genel Koordinatör: Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

Genel Sekreter: Rabia EMEKLİGİL
Teknik Sekreter: Sadettin ZAYİM
Fotoğraf Direktörü: Aras NEFTÇİ

Yayın Sekreterleri: Selda (Kalfazade) ERTUĞRUL
Gülçin EROL

Haber Servisi Sorumluları: Arzu YILMAZ
Arzu İYİANLAR
Gülgün KALKINOĞLU

Yayın Kurulu: Özkan ERTUĞRUL-Enis KARAKAYA
Selda (Kalfazade) ERTUĞRUL
Şebnem AKALIN
Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

DANIŞMANLAR: Prof. Dr. Semavi EYİCE
Prof. Dr. Ara ALTUN, Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM
Doç. Dr. Ebru PARMAN-Yard. Doç. Dr. Zeki SÖNMEZ
Dr. Hüsamettin AKSU-Sargon ERDEM
Dr. Engin BEKSAÇ

Dizgi: Klasik Ajans 516 22 71-72
Film: Cem Has Grafik 511 85 85
Kapak ve İç Baskı: Örünç Matbaası 528 42 68

REKLAMLAR

Arka dış kapak (renkli): 2.000.000.-TL
Arka iç kapak: 1.000.000.-TL
İç tam sayfa: 800.000.-TL
İç yarım sayfa: 500.000.-TL
On iç kapak: 1.200.000.-TL

• Yıllık Abone: 37.500 TL.'dir. Banka hesap numarasına çıkarılan paranın makbuz veya dekontunun fotokopisi ya da aslı gönderildiği an, dergi adresinize postalanacaktır. (İstanbul Beyazıt Vakıflar Bankası 21-10248-8 nolu hesap)

Yurtdışı Abone Ücreti: 25\$

İRTİBAT ADRESİ: Tolunay Timuçin 9 (1) 527 29 58
Mollafenari Sok. Birol İş Hanı Kat: 3 Çağoloji/İstanbul
Posta Kod: 34410

İÇİNDEKİLER

- Ayçiçeklerin 100. yılı
(Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM)..... 2-9
- Tek-Esin Türk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Vakfı..... 10
- İstanbul'da Sultan II. Bayezid Külliyesi
(Prof. Dr. Semavi EYİCE).....11-26
- Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Başladı
(Doç. Dr. Haşim KARPUZ).....26-27
- Bizans Kültür Hayatı Üzerine
(Dr. Özkan ERTUĞRUL).....28-38
- Tar'ın Tarihsel Gelişimi
(Ali ÖZDEMİR).....39-42
- Ana Tanrıca Heykeli Ardından
(Selda ERTUĞRUL)..... 42
- Bir İstanbul Ressamı Amadeo Count Proziosi
(Dr. Nevber GÜRSU).....43-45
- Pakistanda Eski bir Medeniyet MOHENJO DARO
(Yaz. Peruez Kasım-Çeviren Ömer ŞAHİN).....46-48
- Baldaken Formlu Camilerin Geç Osmanlı devrindeki dış görünüşleri üzerine
(Deniz ESEMENLİ).....49-57
- 3. Kyzikos Panelinin Ardından
(Arzu İYANLAR)..... 58
- Arkaik ve Klâsik Çağda Ölü Gömmie adetleri
(Tanju ANLAĞAN).....59-63
- Göl Kıyısında bir resim sergisi
(Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU)..... 64
- Sanat Tarihinin Attilası JOSEF STRZYGOWSKI
(Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM).....65-69
- Çağdaş Sanat Müzesi Üzerine
(Nur NİRVEN)..... 69
- Zonoro Kimdir?
(Yard. Doç. Dr. Ayla ERSOY).....70-71
- Çift Başlı Kartal ve Anka Üzerine
(Sargon ERDEM).....72-80
- Kapak: VAN GOGH "Kendi Portresi, Sain-Remy, Mayıs 1890
Tual 65 x 54 cm- Paris Louvre Müzesi

Dergide yayınlanan makalelerin sorumlulukları yazarına aittir. Kaynak gösterilmek kaydı ve izin alınarak yararlanılabilir.

Hizmetlerinden dolayı Mustafa Sellimoğlu'na teşekkür ederiz.

ZONARO KİMDİR?

Yrd. Doç. Dr. Ayla ERSOY

Osmanlı İmparatorluğunun gelişim süreci içinde Batı ile ilk sanatsal ve kültürel ilişki kurmaya çalışan padişah Fatih Sultan Mehmet'dir. XV. yüzyılda önce Rimini'den Matteo di Pasti'yi İstanbul'a davet etmişti. 1465 yılında İstanbul'a gelmek için yola çıkan sanatçıyı Venedikliler yakalayıp bir yıl hapis ettikten sonra Rimini'ye geri dönmesi için izin vermişlerdir. 1478'de Constanzo di Ferrara İstanbul'a gelerek sarayda çalışmış, Fatih'in kabartma olarak yüzden fazla resmini yapmıştır. Daha sonra Fatih Venedik Doc'una bir çağrı mektubu göndererek 1479 yılında Gentile Bellini'yi saraya davet etmişti. Bir buçuk yıl Fatih'in sarayında çalışan Bellini Fatih'in ve saray mensuplarının pek çok kişinin portrelerini yapmıştır⁽¹⁾. Ayrıca İtalyan sanatçının pek çok desen ve tablosunu da saray duvarlarına astırmıştı.

Fatih'den sonra tahta çıkan Bayezid'in dinsel inançları sebebiyle Bellini'nin İstanbul'da bıraktığı tüm tablo ve desenler dağıtılmıştır. Kanuni döneminde ise Osmanlı yaşamı, zaferleri, ve özellikleri Batılı sanatçıların ilgisini çektiğinden bu döneme ait pek çok gravür yapılmıştır. Ancak bu gravürler gerçekçi olmaktan çok uzaktır. Çünkü gravürleri yapan sanatçılar İstanbul'a gelmeden eski belgelerden ve haritalardan yararlanarak hayali görüntüler yaratmışlardır.

Fatih döneminden XIX. yüzyıla dek Osmanlı ve İstanbul ile bilinçli bir şekilde ilgilenmiş Batılı sanatçılardan pek fazla söz edilemez. Ancak XIX. yüzyılda bazı İtalyan ve Fransız ressamın Sanayi Nefise Mektebi'nin kuruluşuyla birlikte İstanbul'a gelmiş ve çalışmalar yapmışlardır. II. Mahmut döneminde Avrupa ile ilişkiler giderek artmış, Batılılaşma eğilimi özellikle saray çevrelerinde yaygınlaşmaya başlamıştı. 1825 yılından sonra askeri okulların ders programları kapsamına giren perspektif anlayışına dayalı resim dersleri, ge-

leneksel minyatür anlayışından uzaklaşan yeni bir resimsel anlatımın başlamasına sebep olmuştur⁽²⁾. Görsel sanatlar açısından Batı anlayışında çalışmalar Abdülmecid zamanında gelişmeye başlamıştır.

Abdülaziz de saltanatı süresince görsel sanatlarla yakından ilgilenmiş bir padişaktır. Özellikle Fransa ve İngiltere'ye yaptığı gezilerden edindiği izlenimlerin etkisiyle sarayda bir resim koleksiyonu oluşturmaya başlamış, pek çok yabancı ve yerli sanat koleksiyonu oluşturmaya başlamış, pek çok yabancı ve yerli sanatçıyı saraya davet ederek onlara çalışma olanağı hazırlamıştır. Gezileri sırasında satın aldığı tabloları da sarayın duvarlarına astırmıştı. Heykeltıraş Fuller'e kendisinin atlı heykelini yaptırmış olması, onun Osmanlı kültür tarihine heykelini yaptıran ilk padişah olarak geçmesine sebep olmuştur. Polonyalı ressam Chlebowski'ye ısmarladığı savaş kompozisyonlarının eskizlerini de Abdülaziz'in çizdiği kaynaklarda yazılıdır. Bu onun resim yapma yeteneğinin de bir kanıtıdır.

XIX. yüzyılda sarayda görevli olarak çalışan pek çok yerli ve yabancı sanatçı vardı. İşte bunlardan birisi de Abdülhamid'in saray ressamlığına getirdiği İtalyan asıllı ressam Fausto Zonaro'dur. 18 Eylül 1854 tarihinde İtalya'nın Padova eyaletinin Masi ilçesinde fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir⁽³⁾. Ailesine yardımcı olmak amacıyla bir duvarcı ustasının yanında çırak olarak çalışmaya başlayan Zonaro, içindeki ressam olma tutkusuyla Roma'ya giderek, bir yandan duvarcılık yaparken diğer yandan da akşamları Roma akademisine devam etmiştir. 1888'de bir ara Paris'e giderek sanat çalışmalarına kısa bir zaman için orada devam etmiş hatta bir de sergi açmıştır. Ressam olarak otuz yaşına gelmiş olmasına karşın ancak bir kaç tablosunu satabilen Zo-

naro, o yıllarda İstanbul'un sanat ortamını, sarayın özellikle Batılı sanatçılara karşı gösterdiği sempatiyi ve ilgiyi yakından bilen bir arkadaşının tavsiyesine uyarak otuzyedinci yaşında iken 1891 yılında İstanbul'a gelmiştir. Anavatanından duvarcı ustalığından kurtulamamış olan sanatçı İstanbul'da saray ressamlığına dek yükselecektir.

Zonaro İstanbul'da çok çalışmış, her gün İstanbul'un bir başka köşesinden resimler yapmış, bir yandan balıkçıları, dervişleri, İstanbul'un günlük yaşamını tuvallerine aktarıp, diğer yandan da saray çevreleri ile yakın ilişki kurmanın yollarını aramıştır. Bu arada Abdülhamit'in yaveri Fehim Paşa ile tanışması yaşamının yönünü değiştirmiştir. Eğlenceye çok düşkün olan Fehim Paşa Zonaro'ya o günlerde çok sözü edilen metresi Margarit'in portresini yaptırmıştır. 1900 yılında Beyoğlu'nda Posta sokağında küçük bir dairede ilk sergisini açan sanatçı, 15 Nisan 1902'de her yıl açılan yerli ve yabancı ressamlar sergisine katılma olanağı da bulmuştu. Bu sergiye otuziki resim ile katılması salonun birinin ona ayrılmasını gerektirmişti. 1908'de açtığı kişisel sergisinde ise üçyüz resim yer almaktaydı. Bu sergideki "Ertuğrul Alayının Köprüden Geçışı" adlı resmi II. Abdülhamid'in de ilgisini çekmiş ve ona saray ressamlığı yolunu açmıştı⁽⁴⁾.

Zonaro temiz giyinen zarif görünümlü, sivri sakallı, başında kalıplı fesi ile hoş bir fiziksel görünüme sahipti. Belki de bu yüzden saray çevresinde adı bazı hoş olmayan dedikodulara karışmıştır. Hatta Abdülhamid'in gözdelelerinden olan Safinazla da gizli bir ilişkisi olduğu bilinir. Önce Fehim Paşa'nın güzel metresi Margarit ile arkadan da Safinaz ile olan ilişkisinden sonra saraydaki itibarı ile arkadan da Safinaz ile olan ilişkisinden sonra saraydaki itibarı sarsılmış, saraydan da kovulmuştur. Zonaro yaşamının yirmi yılını Türkiye'de geçirmiş, saraya ve sanatsever çevrelere binden fazla ve her türde yapıtlar vermiştir. Şapka'yı atarak fes giyen bu

ressama "paşalık" rütbesi verilmiş olmasına karşın 31 Mart Vak'asının ortaya çıkması "paşalık" rütbesini kullanmasını engellemiştir.

Sultan Reşat zamanında da gerek saraydaki çalışmalarını gerek Feriköy'de Avukat caddesinde oturduğu evde sürdürdüğü özel çalışmalarına devam etmiştir. Her zaman çok çalışan, çok üreten bir sanatçı olan Zonaro Türk-İtalyan harbinin çıkmasıyla birlikte Türklerin artan milliyetçilik duyguları karşısında artık İstanbul'da kalamayacağını anlayarak İtalya'ya geri döner, Sanremo'ya yerleşir.

Zonaro'nun İtalya'ya dönmesinden sonrabir müddet kendi haline bırakılan evi, burayı satın alan bir kaç kişi tarafından yıkılmıştır. Oysa ressam oturduğu sürece bu evin tavanlarını ve duvarlarını resimlerle süslemiş, tavan süsü olarak muşamba üzerine melek figürleri yapmıştı. Duvarlardaki resimler canlılıklarını ve güzelliklerini yıkılıncaya dek kaybetmemişlerdi. Ancak bu güne dek korunabilmiş olsaydı sanat değeri taşıyacak olan bu resimler yapının enkazları ile birlikte o günlerde kilosu on kuruştan satılmıştır⁽⁵⁾.

Sanremo'da yaşadığı süre içinde de İstanbul peyzajları ve portreler yapmaya devam eden ressam, yaşamının son yıllarında İstanbul hasreti ile kendini içkiye vermiş, bohem bir yaşam sürerek bu tür yaşamı ve kadını konu alan büyük panolar boyamıştır. Duvarcı ustalığından saray ressamlığına dek yükselen ressam Zonaro, Taha Toros'un araştırmalarına göre 19 Temmuz 1929'da Sanremo'da ölmüş ve oraya gömülmüştür⁽⁶⁾. Boğaz, kağıthane eğlenceleri, pazar yerleri ile dönemin ünlü kişilerinin portrelerini yapan sanatçının bugün Dolmabahçe Sarayı'nın resim koleksiyonu içinde çeşitli tabloları bulunmaktadır. Dömeke savaşı (1897), Kaiser Wilhelm ve Eşinin Kayığa Binişi (1898), Ertuğrul Süvari Alayı (1901), Fatih Sultan Mehmed'in Topkapı'dan İstanbul'a Girişi (1903), Anne Sevgisi (?), Rıhtımda Genç Kızlar (?), Venedik, Haliç, Haremlî kadınların kayığa binişi bunlardan bazılarıdır.

KAYNAKÇA:

- (1) Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1984, s. 369
- (2) Adnan Turani, *Dünya Sanat Tarihi*, Ankara, 1971, s.577
- (3) *Enciclopedia Italiana treceani*, Zonara maddesi, Roma, 1937

- (4) *Hayat Büyük Ressamlar Ansiklopedisi*, no.1, 1967
- (5) Süheyl Ünver, *Süleymaniye Kütüphanesi bağış dosyası no. 360*
- (6) Edibe Zobu, *Hayat Tarih Mecmuası*, sayı 8, 1970, s. 47,49

